

Düşünüm

Sayı 9 / Mayıs 2018

U.Ü. Atatürkü Düşünce Topluluğu

TÜRKAN
SAYLAN

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün bizlere mirası olan cumhuriyetimiz, O'nu yitirීමimizle birlikte dipsiz bir bataklığa saplandı sanki. Durmaksızın artan bir ivmeyle gericiliğin, yayılmacılığın, yoksulluğun, tembelliğın ve ahlaksızlığın karanlığında eriyip tükeniyor. Yurdumuzu tüketenlerin alaylı gözleri, halkın mağrur bakışlarıyla kesişiyor. Aydını, öğrencisi, emekçisi; içi alaz alaz yansa da dili tutulmuş, elleri bağlanmış gibi bekliyor.

Atatürkçü Düşünce Topluluğu olarak, her türlü olanaksızlığa karşın bu gidiş tersine çevirmeyi, özbeöz sorumluluğumuz sayıyoruz. Bu karşı çıkışımızın yöntemini belirlerken gerçekçi, tutarlı, bilgili ve direktken olmamız gerektiğini biliyoruz.

Yalnızca eylemde bulunarak, yürüyerek, slogan atarak; benzer düşüncede olduğumuz insanlarla bir araya gelip karşılaştığımız olaylara atıp tutarak bu sıfatlara sahip olamayacağımızın da bilincindeyiz.

Üzerimizdeki karanlığın ancak bilimle, sanatla, felsefeyle ve bunları temel alan her türlü düşünsel eylemle aydınlatılabileceğini görüyoruz. Dolayısıyla her türlü öznel varoluşun temeli olan üretme eyleminin içinde bulunmayı, özlem duyduğumuz aydınlık günlere ulaşmanın zorunluluğu sayıyoruz.

Seçkin ve yetkin bireylerin ortak özelliği olan üretme alışkanlığını üniversitemize kazandırmak istiyor, bu uğurda çalışıyoruz. Kurtuluşumuzun olanca yöntemi, bundan ibarettir.

“Eğer bir milletin kurtarıcıya gereksinimi yoksa artık millet olmuştur. Sakın kurtarıcı bekleme; yoksa sana karşı olan vazifemi yapamadım sayarım.”

Mustafa Kemal Atatürk

KADININ TOPLUMSAL KONUMU

Ece ÖZİNÇ

Cinsiyet sadece biyolojik özellikleri ifade etmez. Cinsiyet birey açısından daha yaşamın ilk yıllarından itibaren toplumsal bir kategori olarak da anlam kazanmaya başlar. Takip eden zaman sürecinde biyolojik cinsiyeti merkeze alan bu düşünüş ve yaşama biçiminin adı toplumsal cinsiyettir. Daha doğduğumuz andan itibaren bu toplumsal cinsiyetin inşasının nesnesi haline geliyoruz örneğin doğacak çocuğa hazırlık yapan anne baba eşyanın rengi ve biçimi konusunda tercihlerini kullanırken, çocuktan hayatı boyunca mensubu olması istenecek davranışlar, tutumlar ve roller örgüsünün ilk adımını atar. Cinsiyet rolleri toplumsallığın bireyde davranışa dönüşmesidir. Cinsiyet rollerinin tarihsel temelinde ise kadın-erkek ayrımının temelinde iş bölümü sürecinin olduğunu gösteren bazı araştırmalar vardır."Kadının ekonomik yaşamı ve eğitimi" konulu çalışmalar göstermiştir ki metaların bulunuşu ile hayvanların yetiştirilmesi, dokumacılığın ve tarla kültürünün gelişimi ile statüler arası eşitlik bozulmuştur. Aslına bakarsanız erkek gelişim sürecinin ürün idaresiyle başrolü kapmış kadınsa çocuk doğurma ve yetiştirme rolüyle uzun süre işin mutfağında kalmıştır.

Kadını toplum yaşamında erkeğe bağımlı kılan ve onu ikinci sınıf insan konumuna getiren anlayış tarım toplumunun ve din kurumunun bir ürünüdür. Toplumlar da sağlıklı gelişimin kadın ve erkeğin birlikte yaşamsal süreçte rol almalarıyla olacağı düşüncesi en fazla 300 yıllık bir geçmişi kapsar. Tarihsel olarak kadının erkek karşısında ağırlığını yitirmesi ekonomik temellere dayanmaktadır. Erkek egemen toplumun ve ataerkil aile modelinin kökleri avcılık ve toplayıcılıktan tarım ekonomisine geçiş sürecinde yatar. Tarihin ilk büyük devrimi olan "Tarım Devrimi" büyük ihtimal kadının eseridir. Bununla birlikte tarıma geçiş kadının sosyal ve ekonomik statüsünü kaybetmesinin de başlıca nedenidir, ekonomik etkinliğin fiziksel güce dayandığı tarım toplumunda fiziksel olarak kadından daha güçlü olan erkeği ön plana çıkarmıştır. Kadının ikinci plana atılışını kültürel olarak pekiştiren ise din kurumunun gelişmesi olmuştur. Özellikle semavi dinlerinin ortaya çıkmasıyla Hıristiyan teolojik felsefesi, kadını: "günahın sembolü" ve "şeytanın aracı" gibi nitelendirerek algı operasyonu yapmıştır.

Henüz tarım ekonomisine özgü koşulları tam anlamıyla yerleşmemişken İslam öncesi Türk toplumunda kadın ile erkek arasındaki ilişkide çocuğun eğitiminde, mülkiyet hakkının ve siyasal hakların kullanımında görece bir eşitlik söz konusuydu.

İslam öncesi Türklere ait bilgiler MÖ 4000-4500 'e kadar ulaşmaktadır. Bu tarihsel sürecin köklü bilgileri arasında en köklü olanlarından biri kadını temel niteliklerinin annelik ve kahramanlık olduğudur. Aile toplumun çekirdeği olarak görülmüş ve aile ne kadar güçlü olursa toplumun o kadar güçlü olacağı zihniyeti oluşmuştur. Tek eşlilik ise Türk toplumunun vazgeçilmez bir özelliği olmuştur. Kadınların söz hakları siyasal anlamda da gayet yetkindir, tarihte bilinen ilk Çin barış antlaşmasını Mete'nin hatunu imzalamıştır. Kadın erkek ayrımından çok birbirlerine karşı tamamlayıcı rol oynayan bir toplum yapısı geliştirmişlerdir. Hatta öyle ki Kaan'ın emirnameleri sadece "Hakan buyuruyor ki" ifadesiyle başlıyorsa kabul görmezdi. Türk mitolojisinde kadın gayet yüksek bir mevkide tasvir edilmektedir. Yaratılış destanına göre kadın kâinatın yaratılışına sebep olan ilham kaynağı olarak görülmüştür.

Türk kültüründe kadın bu konumdayken aynı dönemlerde Çin toplumunda kadın insan sayılmaz, ona isim bile verilmezdi hayatı boyunca bir erkeğin nüfuz ve otoritesi altında bulunmak zorunda kalır ayrıca kocasının kölesi ailenin de hizmetçisi konumunda yaşardı. Fars toplumunda ise kadının kocasına karşı mutlak bir itaati mevcuttu. Erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi normalleştirilmişti hatta Sasani devletinde bir İranlı, kendi kızı ve kız kardeşiyle evlenebilir konumdaydı. Roma toplumunda ailede bulunan yaşama hakkı babaya aitti. Evlenmeden önce babasının, evlendikten sonra kocasının hâkimiyetinde olan Roma kadınları, kız veya sakat bir çocuk doğurursa kocasının onun yaşama hakkını elinden alma yetkisi vardı. Sonradan roma kadınlarına birçok hak tanınmış olsa da eğitimsizlik nedeniyle kadınlar bu hakları kullanamamışlardır. Son olarak Hint anlayışında kadının konumundan bahsedecek olursak önümüze içler acısı bir tablo beliriveriyor. Hint toplumlarında evliliğin esas gayesi babaya varis olabilecek ve onun günahlarının affedilmesi için ailenin dininin devam ettirilebilmesi adına bir erkek çocuğa sahip olmaktır. Erkek çocuk saadet, kız çocuk felaket imgesi taşımaktaydı. Dul kadınlar asla yeniden evlenemezdi hatta bazen kadınlar kocaları öldükten sonra onlarla birlikte kendilerini yakarak öldürürlerdi ve bu intihardan sonra toplum onları saygı değer olarak nitelendirirdi. Kadın onların gözünde zayıf ve fena ahlaka sahip olduğu için Manu Kanunu onları çocuklukta babalarının, gençlikte kocalarının, kocalarının ölümünden sonra oğullarının veya kocasının akrabalarının boyunduruğuna sokmuştur.

Tarihte Türk kadını olmak her zaman ilham kaynağı olan bir ayrıcalıktır. İslamiyet öncesi ve cumhuriyet dönemi bu durum daha baskındır. İslamiyet'in kabulünden önce ve sonrasında ki evrelerde kadınlar erkeğin sosyal tipine yakındır. Erkek gibi ata biner, ok atar kılıç kullanır. Türkçe tek belge olan Orhun kitabelerinde, Türk kadınından saygı ile söz edilir. Bu dönemle ilgili olarak Ziya Gökalp' in "Türkçülüğün Esasları" ve "Dede Korkut Hikayeleri" yapıtlarında edinilen bilgilere göre Türk kadını gayet özgür bir konumdadır. İslamiyet'in kabulünün ilk zamanlarında kadınlar öğretmen ve asker gibi görevler üstlenebiliyorlardı, örneğin Selçuklu döneminde "Usta Hatun" sultanın kız çocuklarına muallimlik yapabiliyordu. Ancak zamanla Arap kültürünün soysal yaşamımıza asimile oluşuyla Türk kadını pasif bir konuma itilmiştir. Bu dönemde erkek kamusal alanda kadın ise özel, mahrem ve aile içinde yer almaktaydı. Osmanlı döneminde kadın eğitim hizmetinden yoksun bırakılmıştır. Hukuksal ve toplumsal alanda tek taraflı bir irade hakim olmuştur. Kadınlar mirastan yarım hak alabilmişlerdir, mahkemede kadın şahidin ifadesi değersiz görülmüştür ve kadınlara ücretli çalışma hayatı kapalı tutulmuştur.

Kadının statüsünde ki bu dramatik düşüş Doğu-İslam toplumlarına özgü bir durum değildir. Hıristiyan-Batı toplumlarında da bu durum aşağı yukarı aynıdır. Ancak Batı 15.yy 'dan itibaren tarımsal ekonomiden önce ticaret daha sonra sanayi ekonomisine doğru gelişen bir evrim geçirmiştir. Kadının din ve feodalitenin kendisi için çizdiği kaderin dışına çıkma isteği ilk olarak Rönesans hareketi ile görülür. Buna bağlı gelişen aklın ve bilimin ışığında yeni bakış açıları kazanmış bireyi ve toplumu ayrıca insan haklarını önemser konuma gelmiştir. Aydınlanma ve Rönesans bireysel hak ve özgürlükleri, özgür düşünceyi etkin hale getirmiştir. Erk egemen kültürün aşılması yavaşta olsa endüstri devrimi ile birlikte kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte alevlenmiştir. Fransız devrimi sonrasında yayınlanan yurttaş ve insan hakları bildirisi önemli dönüm noktalarından biridir. Bundan sonra kadın hakları savaşına giren Fransa' da Olympe de Gauge ve İngiltere'de Mary Wollstonecraft gibi önemli isimler olmuştur. Kadınlar ilk kez 19.yy 'ın ilk yarısında İngiltere'de "Chartist" hareketi bünyesinde örgütlenmeye başlamışlardır. ABD'de 1848 yılında ilk feminist kongre düzenlenmiş ve kongrenin sonunda bir "Bağımsızlık Bildirisi" yayınlanmıştır. Aslında bariz bir gerçektir ki eşit hakların mücadelesinin altında "insanlar doğuştan eşittir" fikri yatar. Bu fikir zaman içerisinde çoğu kesimin temel ilkesi olmuştur. Özellikle işçi sınıfı erkeklerin, her sınıftan kadının ve daha sonra azınlıkların siyasal mücadelelerine ışık tutmuştur.

Ne yazık ki bu durum, kadın cephesinde insan olmanın kadınları ne denli kapsadığıydı. Aristokratlar, burjuvalar ve işçiler arasında ki çatışmalar sonucu yeniden yapılanmaya giden siyasal oluşumlardaki demokrasi ilkesinin gelişiminde kadınların "eşit haklar mücadelesi" önemli bir yer tutar. Türkiye' de kadınların haklarını elde etmeleri sürecinde Kurtuluş Savaşı bir dönüm noktasıdır. Türk kadını emperyalizme karşı verilen bağımsızlık mücadelesinde erkeklerle yan yana, omuz omuza savaşmıştır. Kadınlarımız mitingler düzenlemiş, dernekler kurarak örgütlenmiş, cephe için malzeme üretmiş ve taşımış, cephede hasta bakıcılık yapmış ve fiilen düşmanla savaşmıştır. Tam bağımsız ve egemen bir ulus devleti yaratıldıktan sonra Atatürk'ün ikinci hedefi toplumu çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine taşımak olmuştur, bunun için toplumun kendi ulusal kimliğini oluşturması gerekiyordu. Çağdaş toplum yurttaşlık bilinciyle ve hukukla birbirine bağlanmış özgür bireylerden oluşan sosyolojik bir varlıktır ve bunun oluşabilmesi için en temel unsur toplumun her bireyinin bu çağdaşlaşma sürecine dahil edilmesidir. Bu çağdaşlaşma yolunda kadın devrimi beş aşamada tamamlanmıştır. Öncelikle Tevhidi Tedrisat kanunu çıkartılmış sonrasında kılık kıyafet düzenlenmiş, medeni kanunla hukuksal boyutta çığır aşılmış ve ardından kadınlar siyasi hayata kazandırılmış son olarak da "Milletlerarası Kadın Kongresi" düzenlenip Türkiye' de kadın hakları uluslararası boyuta taşınmıştır.

Atatürk'ün de dediği gibi "Bu kadın sorununda cesur olalım. Kuşkuğu bırakalım, açılınsınlar. Onların diğmalarını ciddi bilimlerle ve tekniklerle süsleyelim... Onur ve haysiyet sahibi olmalarına birinci derecede önem verelim."

ÜÇ DALGA İLE KADIN HAREKETİ

Buse MIZRAK

Feminizm; XVIII. yüzyılda Fransa'da filozoflar ve kadın yazarlarca ortaya atılan ve savunulan, daha sonraki yüzyıllarda her toplumda yandaş bulan, kadının siyasal ve toplumsal haklar bakımından erkekle eşit olması gerektiğini öne süren ve bunu gerçekleştirmeye çalışan bir akımdır. Feminizm farklı dönemlerde farklı süreçler içerisinde değişiklik göstermektedir. Bu süreçler; I. II. ve III. feminist dalga olarak adlandırılmaktadır. Bu üç feminizm dalgası genellikle 19. Yüzyıl'dan ve 21. Yüzyıl'a kadar ki bir süreci içermektedir.

I. Dalga Hareketi

Birinci feminist dalga, 19 ve 20. Yüzyıllar arasında yaşanmıştır. Birinci dalga feminizminde kadınlar ataerkil topluma rağmen, erkek ile maddi ve manevi alanda eşit olma, eğitimde karşı cins ile beraber fırsat eşitliğine sahip olup siyasette söz hakkına sahip olma arzusu içerisindeydiler. Özellikle siyasal anlamda alt ve üst tabakada ki kadınlar arasında ki fark bile göz önündeydi. Önemli mevkide ki eşler hariç Avrupa'da kadınların oy kullanma hakkı yoktu. Elbette o zamanlarda Batılılaşma Hareketinin etkisiyle kadınlara verilen en önemli rol; annelik ve annenin toplumsallaştırılma işlevi olması sebebiyle kadınların toplumdan ve devletten beklediği istekler arka plana atılmış ve o dönemde göz önünde kalmamıştır. Bu isteklerinin yerine getirilmemesi üzerine bildiri ve eserler yayınlayan kadınlar kendi imkânlarıyla seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Doğal haklar düşüncesinden gelen feminist kuramcılar, kadınların birer yurttaş olarak erkekler ile aynı derecede temel haklara ve özgürlüklere sahip birer 'insan' olduklarını ileri sürmekteydiler. Birinci dalga feminizminde temel alınan en önemli sonuç, ataerkil toplum yapısına karşı direnmek, "cinsel devrim" olarak adlandırılan hareketin toplumsal statü, rol ve zihinsel yapı alanlarını etkide bulunacak, değişimi meydana getirecek anlayışların temelini atmak ve reaksiyoner bir şekle bürünmesini sağlamak olmuştur.

Bu dönemden sonra feministler farklı sosyal, siyasal, ekonomik, hukuki taleplerde bulunmaya, erkek ile kadının kamu ve özel alanlarda eşitlikçi ve daha özgür haklara sahip olunması yolunda mücadeleye girişmişlerdir.

II. Dalga Hareketi

Birinci feminist dalga hareketinden sonra 20 ve 21. Yüzyıllar arasında birinci feminist dalga döneminin etkileri devam etmekteydi. Gündemde olan konu aslında kadınlar açısından çokta farklılık göstermemiştir; "Cinsiyet eşitsizliği"

Birinci dalga hareketinde ki kadınların başkaldırıları, isyanları, çıkardıkları sesler daha da radikal ve devrimci bir hal almıştı. Aslında bunun asıl sebebi; kadınlar sadece "siyasi eşitlik" "siyasi özgürlük" değil "kadın özgürlüğü" "kadının özgürleştirilmesi" kavramlarının artık toplum ve devlet için bir şeyler ifade etmesini istiyorlardı. Yasalarla eşitlik teminat altına alınmıştı fakat yaşamda, sosyal alanda bu eşitlik hala sağlanamamakta, kadınlar erkeklere eşit ortamda özgürce hareket edememekteydi. Bu durumun devamlılığının ardından aslında bazı durumların mevcut sisteme, kurallara, hak ve hukuka göre değil, topluma, hükümete ve buraya ait insanların düşüncesine yani "ataerkil toplum yapısına" göre sağlandığını kadınlar çok net anlamıştı. Binlerce kadının bir arada olduğu, beraber ses çıkardığı bu dalga hareketi 12 Eylül Darbesi ile kesilmiştir.

III. Dalga Hareketi

1990ların başında ikinci feminist dalga hareketine tepki olarak ortaya çıkan üçüncü feminist dalga hareketi aslında bundan önce ki hareketler gibi "kadın, kadının güçlenmesi, cinsiyet eşitsizliği" gibi konuları temel almaktaydı fakat asıl eleştirdiği nokta; tek tip kadın olgusu' 'nun var olmasıydı. Sadece beyaz kadınların üzerinden feminizmin yürümesinden evrensel kadın" kavramını ortaya atarak bütün kadınların yaşadığı aynı soruna çözüm aramaktaydı. 1980 Darbe olayının etkileri kadının toplumda farklı kavramlar ve terimlerle bağdaşmasına sebep olmuş ve bu durum artık kavram ve terimlerin daha çok teorikleşmesine neden olmuştur. Bu süreçte "kadın" ve "siyaset" kavramları iç içe geçmekte ve "bireysel olarak kadınların üzerinden siyaset yapma" durumu ortaya çıkmaktaydı. Birinci ve ikinci dalga feminizm hareketinden en önemli farkı; tamamen cinsiyet eşitliğini değil kadının farkıyla ve farklı özellikleriyle toplumda var olmasını destekliyor olmalarıydı.

Bütün bu dönemlerin üzerine günümüzde "feminizm, kadın" kavramları aslında geçmişte çok yol kat etmiş, birden fazla aşamadan geçmiş olmasına rağmen bu iki kavram ne yazık ki günümüzde çok doğru açıklanamıyor ve bazı önyargıları ne yazık ki yıkamıyor. Geçmişten beri baş etmeye çalıştığımız, başkaldırı gösterdiğimiz ve ses olmaya çalıştığımız "kadın" konusunda her zaman sesimizi çıkarmaya, fırsat eşitliği yaratmaya ve ne olursa olsun toplumda var olmaya devam edeceğiz. Kadın-erkek beraber yan yana var olacağımız aydınlık günlerimiz olması umuduyla!

GENÇ CUMHURİYET'İN SANATI TEMSİL EDEN YÜZÜ: İBRAHİM ÇALLI

Ayşe DEMİRALP

Geleneksel çizgide ilerleyen Türk sanatı; 18. yüzyıldan itibaren belirginleşmeye başlayan batılılaşma hareketlerinin sonucunda, batı sanatının seyrine girmiştir. Böylece günümüze değin uzanan ve "Çağdaş Türk Sanatı" olarak isimlendirilen süreç ortaya çıkmıştır. Batılılaşma dediğimiz geniş çaplı süreç, elbetteki resim sanatını da olumlu anlamda etkilemiştir. İlk olarak Lale Devri'nde (1718-1730) kendini gösteren batı etkisi, sanat alanında yeniliklerin yaşanmasına neden olmuştur. III. Selim'in hükümlerinde yıllarında açılan Mühendishane-i Berri-i Hümayun'da ve II. Mahmut döneminde kurulan Mekteb-i Harbiye' de resim derslerinin müfredat programına alınması bu yeniliklerin başında yer almaktadır. Mühendishane-i Berri-i Hümayun'da; San'at-ı Mimariye, Resm-i Mimariye, San'at-ı Ressamiye gibi derslerin yer alması ve ayrıca; Avrupa'da resim öğrenimi yapanların bu kurumlarda öğretmenlik yapması; Mekteb-i Harbiye'de, resim eğitimi veren sınıflarda modelden resim yapma derslerinin verilmesi, hem batılı tarzda sanat anlayışının gelişimi hem de sanat tarihi anlayışının oluşumu için önemli adımlardır. Aynı zamanda burada asker ressamların yetişmesine geniş olanaklar sağlanmıştır.

Resim eğitiminin Osmanlı sarayında ve toplumunda gördüğü ilginin artması, İstanbul'da ilk özel resim akademisinin açılması, resim, mimarlık gibi alanlarda güzel sanatlar eğitimi verecek bir kurumun varlığını gerekli kılmıştır. Bunun sonucunda Osman Hamdi Bey önderliğinde, 1883 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'nin açılışı gerçekleşmiştir. Özellikle Plastik sanatlar eğitimi alanında atılmış en büyük adımdır. Gelelim Bizim Çal' lı İbrahim'imize... 1882 yılında Denizli'nin Çal Kasabasında doğdu. 17 yaşında, idadiyi bitirdikten sonra Sanayi-i Nefise'de eğitim almak için İstanbul'a gitti. 1906'da Şeker Ahmet Paşa'nın desteğiyle Sanayi-i Nefise'ye giren İbrahim Çallı, 1910 yılında buradan mezun olduktan sonra genç öğrenci ressamların da aralarında olduğu bir grupla Paris'e resim öğrenimine gönderildi.

İbrahim Çallı,
Akademi Yıllarında.

Batılı ülkelerde resim öğrenimi amacıyla bulunan genç Türk sanatçıların topluca Türkiye'ye geri dönmek zorunda kalmalarıyla "Türk Resim Sanatı" nda yeni bir dönem başlamıştır. 1914 Kuşatması sanatçıları, batılı anlamdaki resmi bugünkü anlayışımıza en yakın biçimde yorumlayan kuşaktır. Türk izlenimciliğinin en güzel örneklerini bu dönemin sanatçıların eserlerinde görebiliriz. İbrahim Çallı, o zamana kadar kadın konusuna yaklaşmaktan korkan Türk resmine, çıplak kadın konusunu sokmuştur.

O dönemde, sanatı ve sanatçıyı koruyan bir zümrenin olmaması diğer sanat dallarında olduğu gibi resim sanatında da devlet desteği zorunlu kılınmıştır; Atatürk ve İsmet İnönü ile çevrelerinde bulunan sınırlı bürokrat kesimi, sanatı destekleyici tutumları ile topluma örnek olmak istemişlerdir. Yeni devleti yapılandırma girişimlerinin en yoğun olduğu dönemde, Atatürk'ün sanatçıları yakın çevresinde bulundurması, sanatı destekleyici tavrının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Örneğin; 1922 yılında Bursa'da bulunan Avni Lifij, verilen bir davette, yakılan köyleri yakından görmek istediğini belirtince, ertesi gün Atatürk sanatçıyı beraberinde Ankara'ya götürür ve ona her şeyi göstermeye çalışır. 1924 yılında İzmir'e giden resmi heyetin içinde ise İbrahim Çallı yer alır. Bir toplantı sırasında Atatürk, İbrahim Çallı'ya hitaben, "Ben devlet reisiyim. Yanımda devlet ricali ve milletvekilleri vardır. Sizlerle müsavî olarak beraber bulunuyoruz. Bu güzel tecelliyi zapt etmek sanata ait bir iştir" diyerek sanatçıları toplumsal statü açısından devlet erkânı ile eş tuttuğunu açıkça ifade eder.

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte gerçekleşen Atatürk devrimleri kültürel ve toplumsal bir kalkınma projesini gerçekleştirdiği gibi uluslaşma sürecinin başlangıcını oluşturmuştur. Buna bağlı olarak Cumhuriyet döneminde sanatçıların eserlerinde görülen devrim ideolojisi, yeni toplumsal değerleri halka tanıtırken ulus olma kavramının güçlenmesini de sağlamıştır. Devlet desteğinin sanatçının kişiliğinin gelişmesinde engel olacak nitelikte olmadığını belirten Hasan Âli Yücel, devlet desteğinden yoksunluğun sanat için çok zararlı olacağı görüşündedir. Peki günümüz için aynı düşünce geçerli midir? Maalesef ki günümüzde devlet desteğinin sanat ve sanatçı üzerindeki etkisi yok denecek kadar az, üstelik beraberinde kutuplaşma da getirmiştir.

İbrahim Çallı, Zeybekler, 74x100cm,
Tüyb, Ankara Resim ve Heykel müzesi, 1917.

Cumhuriyet'in ilanından sonra Kurtuluş Savaşı ve devrimlerle ilgili resimler yapar. Yukarıdaki tablosunu Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde Osman Hamdi Bey'le açtığı sergide Atatürk görür: "Biz Kurtuluş Savaşı'nda ekmek zor buluyorduk, açtık, senin resimdeki atlar nasıl da semirmiş böyle" der. Bunun üzerine ressam boyası ve fırçasıyla atı zayıf bir hale getirir.

Çallı, canlı karakteri, hoşsohbetliği, sofrav zevklerine, dolayısıyla içkiye düşkünlüğüyle tanınıyordu. Toplantıları renklendiren sıcak, sevimli kişiliğiyle, espirileriyle, hazırcevaplığıyla, bir hayli bohem yaşantısıyla ilgili fıkralarıyla uzun yıllar dilden dile dolaşmıştır.

İstanbul'un kurtuluşundan yirmi üç gün sonra Cumhuriyet ilan olunur ve Mustafa Kemal Paşa Cumhurbaşkanı seçilir. 1924'ün 2 Ocak tarihinden 22 Şubat'ına kadar İzmir'de bulunur. İzmir'e giden bir kurul arasında Çallı İbrahim de vardır.

Çallı, Atatürk'le karşılaşır ve kendisine:

- "Türk milletinin gönlündeki Mustafa Kemal'in portresini yapmama izin verir misiniz Paşam?" der.

Atatürk de:

- "Mademki gönüllerde yaşayan Mustafa Kemal'i çizmek istiyorsun, benim modellliğime gerek yok." yanıtını verir.

Daha sonra Çallı, bazı araştırmalarına dayanarak Atatürk'ün koltukta oturur, sivil giysili/fraklı tablosunu oluşturur.

1947 yılında emekli olan ve 22 Mayıs 1960'ta mide kanaması sonucu İstanbul'da yaşamını yitiren Çallı'yla son buluşmayı Hasan Ali Yücel, ölümünden sekiz gün sonra, 30 Mayıs 1960'ta kaleme aldığı Dostum Çallı yazısında şöyle anlatıyor:

"Onu son defa Taksim civarında görmüştüm. O şakacı Çallı, benimle uzun bir seyahate çıkacakmış gibi içli içli konuştu. Sesi, kederli bir inilti kadar ihtiyar ve bitkin, titriyordu. Ayrılırken öpüştük, aksi yönlere yürüdük. Garip iç dürtüsüyle arkama döndüm, ne göreyim, o da bana bakıyordu. Birbirimizi bir kere daha selamladık."

Hoşça kal Çallı...Hoşça kal Cumhuriyetin büyük sanatçısı...

GELECEĞE UZANAN HAYAT

Ahmet ENGİZ

Doğmadan önce ana babanızı, yetişeceğiniz ortamı ya da saç-göz rengi gibi fiziksel özelliklerinizi seçmediniz. İçine doğduğunuz toplumun sizden çok önce kararlaştırdığı yazılı ve yazılı olmayan kuralları, iyisiyle kötüsüyle bir geçmişi vardır. Toplumun size sağladığı temel altyapı ve sosyal ihtiyaçlar çerçevesinde doğduğunuz coğrafya ve o coğrafyanın sosyokültürel pratiklerine maruz kalarak yetişirsiniz. Bütün bu değişkenler hayatınıza birçok etkide bulunup bu yazıyı okurken olduğunuz kişi olmanızı sağladı. Bu etki hayatınızda dönüm noktası saydığınız zamanlarda yaptığınız seçimleri etkiledi ve işte buradasınız. Her şeyden önce içine doğduğunuz ailenin ve toplumun beklentilerini nefes aldığınız birçok anda yanınızda hissettiniz, önünüzde duran satranç tahtasındaki hamlelere görünmez bir şekilde müdahale edildi ama oyunu siz oynuyordunuz. Aslında toplum size her zaman sadece bir seçenek yelpazesi sundu, üzerine dilediğinizi yazabileceğiniz boş bir kağıt değil. Önünüze sunulan bunca seçenekten ve elemelerden sonra artık üniversitedesiniz işte. Peki hayatınızın bu noktasında da ciddi anlamda bir müdahale hissediyor musunuz, hissettiniz mi? Aslında bu sorunun cevabı büyük ölçüde hayır olmalı. Çünkü üniversite kişinin kendi hayatı üzerinde en çok söz sahibi olduğu ve hayatının bundan sonraki kısmına büyük etkisi olan bir dönemdir. Üniversite yıllarında tanıyacağınız insanlar, geliştireceğiniz sosyal ilişkiler, katılacağınız aktiviteler ya da akademik görevler bundan önceki yıllara hem hiç benzemeyecek hem de hayatınızın sonraki yıllarında farklı bir kişilik ile devam etmenizi sağlayıp belki de ilerleyen yıllarda tesadüfi fırsatlarla gideceğiniz yönü belirleyecektir.

Toplumların geleceklerinin teminatı olan gençlerden beklentileri vardır. Eğer bu beklentiler orantısız düzeyde olursa ve nevrotik bir sürece yol açarsa gencin önünde onu bekleyen uzun bir yaşam ihtimalinin önüne geçer ve geçmişte de olduğu gibi birçoğunun intiharına sebep olur. En iyisi gençlere ulaşmaları için hedefler sunup beklemek, seyretmek yerine kendi hedeflerine koşarak ulaşacakları yollar yapmak olacaktır. Tekrar hatırlayalım doğarken hiçbir şeye karar vererek başlamayız hayatımıza. O yüzden hiçbir hayatın önüne geçip zorluklar yaşamasını sağlamadan ona değer vererek, umursayarak, sosyal açıdan anlamlı bir hayat sürerek iyi bir gelecek inşa edelim. Peki bununla her şey biter mi? Hayır, daha yeni başlıyoruz. Gencin ona hem umut dolu gözlerle bakan ana babasına hem de toplumuna iyi bir geri dönüş ile hakkını vermesi gerekir. Yani bizler, geleceğin teminatı olan gençler, öğrencilik yıllarımızda çok çalışıp ulusumuzu yarınlarda gururlandıracak dünya çapında başarılılar elde etmeli, alanımızda yetkin bireyler olmalıyız.

Kısacası hepimiz bu ülkeysek yarınlarda gelecek nesillerin bizleri bekleyen minik yüreklerine dokunmalı ve tertemiz bir geleceğe giden yolun kilometre taşları olmalıyız.

DOĞANIN İNSAN FELSEFESİ

Furkan KAYABAŞI

İnsanın doğa ile olan ilişkisi onun varlık koşulları arasındaki en öncelikli ilişkidir. İnsanın doğa ile olan ilişkisinin arka planında onun varlık düzleminde doğaya bağımlı bir varlık olması yatmaktadır. İnsan doğada yaşam bulan, yaşamını doğa içindeki koşulların etkisiyle şekillendiren ve zorunlu olarak da bir şekilde doğayla ilişki içinde var olabilen bir varlıktır. Canlı bir varlık olan doğa, yine kendisi gibi canlı bir varlık olan insanla yaşamı boyunca sürekli birlikte olmayı gerektirecek bir zorunluluğun parçası olarak karşımızda durmaktadır. Bu birliktelik, başka bir deyişle zorunlu ilişki hep insanın kendi ihtiyaçları ve öngörülerini etrafında şekillenmekte ve insan parçası olduğu doğanın etkisini tek taraflı bir tutumla görmezden gelerek kendi konumunu erkezeleştirme yolunu seçmiştir. Durum böyle olunca ekosistemin bir parçası olan insan, aynı zamanda doğal evriminde bir parçası olarak doğal işleyişe doğrudan müdahil bir varlık alanı olarak öne çıkmıştır. Özellikle Endüstri Devrimiyle birlikte başlayan yoğun sanayileşme süreci ve bu sürecin tetiklediği kentleşme ve demografik sorunlar hızla doğanın tahrip edilmesi ve doğal yaşamın sekteye uğratılması sonucunu doğurmuş, doğadaki denge insan lehine bozulmuş ve onarılması neredeyse imkansız çevre felaketleriyle karşı karşıya kalınmıştır.

İnsan-doğa ilişkisi ilkçağlardan beri süregelen bir ilişkidir. İlkçağ filozoflarında doğaya egemen olma düşüncesi olmamasına karşın 17. yüzyılda bilimsel ilerlemelerin sonucu oluşan yeni doğa kavrayışı (özellikle Bacon'ın "bilmek egemen olmaktır" ve "Descartes'ın mekanik dünya görüşü"), insanın merkeze alındığı ve ölçünün insan olduğu bir anlayışı egemen kılmıştır. Bu yeni anlayış, insanın hem kendisini hem de çevresini algılama biçimini değiştirmiş, hakim dünya görüşü olarak da mekanik bir doğa kavrayışına yol açmıştır. Nitekim Descartes da doğa görüşünü bütünüyle mekanik olan bir temel üzerine kuracaktır. Aydınlanmanın başlangıçta insanın aklın kılavuzluğu yardımıyla yüceltileceğine olan inancı nihai olarak başarısızlığa uğramıştır. Bir başka deyişle, "tamamen aydınlatılmış yeryüzü bugün muzaffer bir felaketin belirtilerini taşıyor" (Horkheimer-Adorno, 1995: 19). İnsanı doğanın efendisi olarak gören ve doğayı bütünüyle insanın yönetimi ve denetimine bırakan ekolojik dengeden yoksun bu bakış açısı çevre sorunlarının ortaya çıkmasındaki en önemli etken olmuştur, denebilir.

Sanayi devrimiyle birlikte başlayan sürecin devamında doğal kaynakların ölçsüz kullanımı artmış ve özellikle sanayileşmenin yoğun olduğu alanlarda doğal tahribat çok belirgin hale gelmiştir.

Başta iklimsel değişimler olmak üzere birçok çevre sorununun kaynağında insan faktörünün olduğu artık tartışmasız olarak kabul edilmektedir. İnsanı, çevre sorunlarının odağı haline getiren bu bakış açısının temelinde kuşkusuz Bacon, Descartes ve Newton gibi bilim insanlarının dile getirdiği ve doğanın insanın emrine sunulmuş ve her türlü tüketilebilecek bir ürmüş gibi değerlendirilmesini de içeren bu yeni paradigma etkili olmuştur. Doğa merkezli anlayış yerine insan merkezli anlayış hakim olmuş, organik dünya görüşü yerine mekanik dünya görüşü geçmiştir. Descartes'ın, insanları işleyen canlı bir makineye benzetmesi (Gökberk, 2010: 240) de onun mekanik dünya görüşünün bir yansıması olarak değerlendirilebilir. İnsan merkezli yaklaşımlarda esasen insanın merkezde olduğu ve insanın kendisini doğanın efendisi olarak gördüğü bir bakış açısı söz konusudur (Armstrong ve Botzler, 1993: 53). Dolayısıyla ölçü insan ve onun ihtiyaçlarıdır. İnsanın ölçü olduğu anlayışın çevre sorunlarının yaratıcısı olduğu, başka bir deyişle modern insanın doğayla ilgili kabullerinin ve bakış açısının çevre sorunlarının temelini oluşturduğu söylenebilir.

İnsanı merkeze alan ve yalnızca onun ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen bir dünya tasarımı kuşkusuz insanın doğanın efendisi olmasına yol açmıştır. İnsanın iktidar mücadelesi de buna eklenince giderek her yönüyle doğayı kontrol etme gücü de artmış, kontrol zamanla sömürüye, sömürü de ne yazık ki günümüzde insanın varlık sebebi haline gelmiştir. Bu süreç insanın etik değerlerden uzaklaşmasına, hem kendine hem de doğaya karşı acımasız ve insafsız oluşuna sebep olmuştur. Teknolojik ilerlemeyi en üst seviyede başaran insan bu başarısını insan-doğa ilişkisini belirlemede gösterememiş, tüketime yönlendirilen ve her şeyin talan edildiği bir toplumsal yapı inşa edilmiştir. Bu yapı, insanı ve doğayı kontrol altına almayı ve özellikle de doğa sömürsünü sıradanlaştırarak yeni bir çevre algısı yaratmayı öncelikli hedef olarak belirlemiştir. Bookchin'in de belirttiği gibi, kapitalist düzen kendi süslü dünyasında insanın doğaya hükmetmesine ve onu egemenliği altına almasına olanak sağlamış ve hatta bu tahakkümü rasyonel hale getirmek için türlü araçlar geliştirmiş ve doğa sömürsünü toplumsal gerçekliğin vazgeçilmez bir parçası olarak belirlemiştir.

Günümüz dünyasında çevre sorunları ile insan sorunlarını birbirinden ayırmak neredeyse imkansız hale gelmiştir. Bu gerçeklik apaçık ortada dururken elbette yapılması gerekenler vardır.

Bu yazının amacının da daha önce de ifade ettiğimiz gibi çevre sorunlarına karşı felsefenin bakışını ortaya koymak, başka bir deyişle felsefi bir bilinç oluşturmaktır. Biliyoruz ki felsefe, doğayı ve içinde yaşadığımız doğal çevreyi kavramada, anlamlı hale getirmede ve birbirleriyle ilişkilendirmede asli unsurdur. Doğayı ve insanı birbirlerine üstünlük kurmadan her birini kendi gerçekliğinde ele almak ve insanı da doğanın ayrılmaz bir parçası olarak kabul ederek bu iki iç içenin sınırlarını belirleyerek çevre bilinci oluşturmak ancak felsefi bir bilincin yardımıyla mümkündür. Sürdürülebilir bir yaşam ve tüketim için doğal kaynaklara aşırı yüklenmeden ve çevreyi tahrip etmeden gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak, kısaca "ekolojik yurttaşlık" modeli oluşturmak gerekir (R. Karalar, H. Kiracı, 2011: 66). Ekolojik yurttaşlık esas itibarıyla çevre bilincine sahip ve bu bilinç yardımıyla yaşanabilir bir çevreyi inşa etmek ve gelecek kuşaklara daha temiz bir çevre bırakmayı ilke edinen etik değerlerle donatılmış bir bilinci ifade eder.

İnsan, çevre sorunlarının hem yaratıcısı hem de bu sorunların çözümünde en önemli taraf olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla insanın çevreye yönelik davranışlarına yön veren ve çevre –insan ilişkisini düzenleyen etik kurallar bu bağlam içerisinde ele alınıp değerlendirilmelidir. Çevresel sorunların ortaya çıkışının da çözümünün de insan merkezli olduğu göz önünde bulundurulursa çevre bilinci oluşturmada çevre etiğinin ne kadar önemli olduğu da açık olarak görülecektir. "İnsanın doğa ile uyum içinde yaşamasını öngören ekolojik düşüncenin oluşumunda etik önemli bir yer teşkil etmektedir"(Ertürk, 2011: 417). Çevre merkezli etik değerler bireyin hem kendisiyle hem toplumla hem de doğayla olan ilişkilerini düzenleyen ve bu ilişkiler üzerinden insanın çevreye olan bakış açısını belirleyen kurallar bütünüdür ifade etmektedir. Bu yönüyle bakıldığında çevre etiği, dünyanın ekolojik dengesinin sağlanmasında öne çıkan değer anlayışları ve davranışları içeren aynı zamanda insanın "ekolojik yurttaşlık" kimliği kazanmasında oldukça önemli bir yere sahip olan ve insanla doğa arasındaki etik ilişkileri düzenleyen temel bir belirleyici konumundadır.

Çevre söz konusu olduğunda "saygı" ve "sorumluluk" kavramları etik birer kavram olarak karşımıza çıkar. Etik bir davranış olan çevreye saygı kişinin içinde yaşadığı toplumsal ve doğal çevreye olan yaklaşımının da bir göstergesidir. Ünlü düşünür Udall'ın da dediği gibi, "hepimiz yeryüzünün kiracılarıyız". Bu bilinç aynı zamanda çevreyi yaşadığımız evimiz olarak da görmemizi sağlar. Bunu sağlayacak olan da insan merkezci bir etik yerine çevre merkezci bir etik anlayışının oluşturulmasıdır.

Bir başka deyişle, Bacon, Descartes, Galileo ve Newton gibi düşünürlerin dile getirdiği mekanik evren tasarımı yerine doğanın canlı bir organizma olduğunu savunan ekolojik görüşlerin oluşturduğu organik evren tasarımına öncelik verilmelidir. Doğayı sömürmek ve onun üzerinde her türlü tahribatı yapmak yerine kendi evimiz olan doğayı anlamak ve onu canlı bir varlık olarak kabul etmek suretiyle insan-doğa ilişkilerini ahlaki bir düzleme oturtmak mümkündür.

Çevre bilinci oluşturmak için öncelikli olarak felsefi bir bilinç oluşturulmalıdır. Çünkü çevre bilinci oluştururken aynı zamanda insanlar arasındaki ilişkileri ve insan egosunu da yeni baştan kontrol altına almayı ve düzenlemeyi de içeren bir dizi davranış değişikliğini de gerçekleştirmiş oluyoruz. Bir başka deyişle, "çevre etiği kavramını uygun bir biçimde geliştirmek için, yaşayan insanlar 'ego'larından tümüyle kurtarılmalı, 'evrenin efendileri' olduklarına inanmaktan vazgeçmeli, insan merkezli bir biçimde hareket etmeye son vermeli, tüm tarafların–sessiz duranların ve henüz yaşamayanların da- haklarını düşünmeli ve onlara saygı duymalıdır" (Curi, 2009: 83-84). Çevreyi merkeze alan yeni ekolojik paradigma, sanayileşmiş Batı toplumlarının insanı merkeze alan dünya görüşüne karşı bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda çevre etiği de "dünyanın ekolojik bütünlüğünü korumaya yarayan değerler ve davranışların bir ürünü olarak, insan ve doğa arasındaki ahlaki ilişkilerle ilgilenmektedir" (Ertürk, 2011: 418). Çevre merkezli etiğin asıl odağını insanın kendi dışındaki bir varlığa karşı nasıl davranması gerektiği oluşturmaktadır. Yukarıda da ifade etmeye çalıştığımız gibi bu davranış normları arasında "saygı" oldukça önemlidir. İnsan, hem kendine hem de canlı bir organizma olan çevreye karşı son derece duyarlı ve sorumlu olmalıdır. Doğayı canlı bir organizma olarak değil de insanın emrinde tüketilebilecek bir olanaklar yığını olarak görmek çevreye yapılabilecek en büyük kötülüklerdendir. Etrafımızı kuşatan, suyuyla, havasıyla, atmosferiyle ve sayısız yararlarıyla insan hayatında yaşamsal öneme sahip olan çevre, herhangi bir eşya olarak değil, tıpkı bir insan gibi muamele görme hakkına sahiptir. Bu bilinç, felsefenin insana sağladığı sorgulama, temellendirme, anlamlandırma ve varlığa nüfuz etme gibi bütünüyle felsefece olan bir dizi anlayışın yansıması olarak karşımıza çıkar. Çevreye karşı sorumlu olduğumuzu, çevrenin çok hassas bir varlık yapısının olmasından dolayı kendimize olan saygımızın çevreye karşı da gösterilmesi gerektiğinin bilincine ancak felsefe ve felsefi bilinç yardımıyla varabileceğimizi söylemek yanlış olmasa gerek.

Çevre etiği, insanın çevreye karşı olan sorumluluklarının ele alındığı ve doğal evrenin değerlerinin sorgulandığı bir alan olarak değerlendirilebilir. Sorunun esası, insanın çevreye olan bakış açısının arka planıdır. Bu arka plan, çevreye olan yaklaşımımızın herhangi bir çıkar ilişkisine dayanıp dayanmadığının da sorgulandığı bir kaynak olarak görülebilir. Çevre etiği de esas itibarıyla bu kaynağın rasyonel ve çevre merkezli harekete geçirildiği bir anlayışın karşılığı olarak değerlendirilebilir. Çevre etiğinde asıl sorun çevrenin insanın ihtiyaçlarını karşılama ötesinde bir değere sahip olup olmadığıdır. İnsanın doğaya karşı olan sorumluluklarının neler olduğu, doğanın kendi içerisinde değer bakımından birbirinden farklı yapılarının bulunup bulunmadığı türünden sorular da çevre etiğinin değere yönelik sorularını kapsamaktadır (Tepe, 1999: 42).

İnsan merkezci görüşlerin Batı kültürünün etkisi altında ortaya çıktığını ve buna kaynaklık eden filozofların başında da Aristoteles'in geldiği söylenir. Bilindiği gibi Aristoteles, "insanları, ussallık derecelerine göre oluşturduğu canlılar piramidinin en üst basamağına koyar ve bitkilerin, hayvanlar için olduğunu söyler. Doğanın amaçsız hiçbir şeyi meydana getirmediğine, tüm şeyleri özel olarak insanlar için oluşturduğuna inanmamız gerektiğini belirtir. Thomas Aquinas ve Kant'ın görüşlerini de Aristoteles ile aynı temele dayandırmak mümkündür" (Ertürk, 2011: 420). Kant da, ahlak ilkelerini ortaya koyarken asıl amacın insan olduğunu, insanın bir araç değil amaç olması gerektiğini vurgulayarak şöyle der: "İnsan ve genel olarak her akıl sahibi varlık, şu veya bu isteme için rastgele kullanılacak sırf bir araç olarak değil, kendisi amaç olarak vardır" (Kant, 2009: 45). Bu ifadeleriyle Kant'ın, insanı merkeze alan ahlak öğretilerinin savunuculuğunu yaptığı söylenebilir. Bu görüşün temel argümanı, kendi iyiliğini isteyen bir varlığın (insan) diğer canlılarında iyiliğini isteyebileceğine olan inanç. Dolayısıyla, bu anlayışın insanı merkeze alması çevreyi işleme anlamına gelmiyor. Bu düşüncenin savunucularına göre, insan merkezci yaklaşımların ekolojistler tarafından eleştirilmesi, insanı merkeze aldığı için değil, insan uğruna diğer bütün türlerin feda edilmesini savunduğu içindir (Ertürk, 2011: 421).

Sonuç olarak denilebilir ki, çevre sorunlarını yalnızca çevrenin kirlenmesi veya bilinçsizce kullanılması olarak değil daha geniş açıdan bakıldığında toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel, dini ve ahlaki boyutları da olan son derece karmaşık bir sorunlar yumağı olarak görmek daha doğru olacaktır.

Bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle ortaya çıkan her yeni durum bir yönüyle mutlak surette çevreyle bağlantılı olduğundan ilk etkisini de olumlu/olumsuz çevre üzerinde göstermektedir. İnsanlığın ortak mirası olan çevre kuşkusuz insanlığın geleceği açısından da hayati bir öneme sahiptir. Çevre sorunlarının çözümünde veya bu sorunların minimize edilmesinde alınması gereken ilk tedbirlerden birisi, belki de en önemlisi sağlam bir çevre bilinci oluşturmak ve giderek bu bilinci geliştirmek olmalıdır. Bunun için de felsefeden / felsefi bilinçten yararlanılmalıdır. Teknolojik ilerlemeyi durdurmak mümkün olamayacağına göre (kaldı ki, durdurulması da doğru değildir) mevcut gerçekliğe göre yeni yaklaşımlar geliştirilmelidir. Yani, hem teknolojinin olanaklarından faydalanacağız hem de çevreyi kendi evimiz, kendi gözümüz gibi bakıp koruyacağız. Bunun için yapılması gerekenleri kısaca şöyle sıralayabiliriz: 1. Çevreye olan bakış açısı değiştirilmeli, çevre tüketilebilecek bir yığın olarak görülmemeli ve asla bir kazanç deposu olarak değerlendirilmemeli. 2. Çevre eğitimi yaygınlaştırılıp geliştirilerek sağlam bir çevre bilinci oluşturulmalı. 3. İnsan merkezci bir etik anlayış yerine çevre merkezci bir etik anlayış yerleştirilmeli. 4. Mekanik doğa tasarımı yerine organik doğa tasarımı öne çıkarılmalı. 5. İnsanlar bilinçlendirilerek "ekolojik yurttaşlık" modeline geçilmeli. 6. Ahlaki öncelikler gözden geçirilerek çevreyi de içine alan yeni bir ahlaki yapılanmaya gidilmeli. 7. İnsan ve doğa arasındaki ilişkinin ekolojik olarak sürdürülebilirliği sağlanmalı.

SEÇİM EKONOMİSİ

Onur POLAT

Ülkemiz ani bir kararla seçim sürecine girdi. Bu süreçte derdi geçim olanların bile gözleri seçime çevrilmiş durumda. Her seçim söylenen ciddi yol ayırımındayız, bu seçim çok kritik vs. cümleleri artık biraz daha önem kazanmışken bizde bu durumu Seçim ekonomisi denen iktisadi tanımlamaya açıklık getirmeye çalışarak ele alacağız.

Seçim Ekonomisi Nedir?

Seçim ekonomisi; iktidarların gelecek seçimlerde tekrar kazanabilmek için ekonomiyi bu doğrultuda yönlendirmesi olarak tanımlayabiliriz. Kuşkusuz seçim ekonomisi denen kavramın uygulanması ülkelerin gelişmişlik düzeyi, demokrasi anlayışı, toplumun beklentileri gibi birçok kavramla ilişkilidir ve bu kavramların yoğunluğu ölçüsünde şekillenmektedir.

Seçim Ekonomisi Nasıl Kullanılır?

Hükümetler seçim ekonomisinde maliye politikasını ve dolaylı yollardan da para politikasını kullanır. Örneğin; emekli maaşlarının artırılması, vergi oranlarının düşürülmesi, vergi cezalarına yönelik af kanunları çıkartılması, tarımsal alanda destekler vb. uygulamalar seçim ekonomisinin maliye politikasını gösterirken, faizlerin yüksek enflasyona rağmen artırılmaması, para arzının artması, büyüme rakamlarını artırmak için kredi genişlemesini teşvik etmek gibi uygulamalar ise bağımsız olması gereken para politikasının seçim ekonomisi için nasıl feda edildiğini gösterir.

Teorik olarak verdiğimiz başlıkları Türkiye'deki mevcut süreçlerin işleyişinden örneklerle açıklayarak anlatmaya çalışalım.

Öncelikle şu an yapılan ve yapılması planlanan hesapların tamamı kısa zamanlı çözümlerdir. Dolayısıyla yapısal dönüşüm yani kalıcı çözüm istiyorsak uzun vadeli planlarla ilerlemek durumundayız.

Ödediğimiz vergiyi bilmeyen bir toplumuz, bunun en önemli sebebi ise ödediğimiz vergilerin %85'inin dolaylı olarak veya stopaj (kesinti) yoluyla tahsil ediliyor olmasıdır. Bunun gelir eşitsizliğine olan etkisi başka bir konu başlığı olduğu için o alanı dışarda tutarak bunun kamu maliyesindeki tanımı olan "Mali Anestezi" kavramı üzerinden ilerleyelim.

Mali Anestezi: Devleti "hesap verilebilirlik" noktasına itecek olan halkın "hesap sorma" hakkını yitirmiş olmasını açıklayan kavramdır. Vergilerin fiyatların içine saklanarak alınıyor olması mali anesteziyi ortaya çıkarmıştır.

Mali anesteziye sebep olan benim gördüğüm en önemli sorun kurumsal yapılarımızın yeterli olgunlukta olmamasıdır. Örnek vermek gerekirse bugün bir belediyenin yaptığı hizmete yönelik teşekkür bildiren afiş vs. çalışmaları vardır. Bunun yanında belediye çalışmaları yaparken sanki sponsormuş gibi kocaman belediye başkanının adı yazıldığı tabelalar göze çarpmaktadır. Bunlara benzer birçok örnek bizim kurumsal kimliğimizin zayıf olduğunu göstermektedir. Yapılması gereken en önemli çalışma bu harcamaların belediye başkanının cebinden değil, tamamının bizim ödediğimiz vergilerle yapıldığını anlatan yazılar ve görseller kullanılarak halkın vergi bilincine ulaşmasını sağlamaktır. Bu bilince ulaşan halkın vergi potansiyeli artmakla birlikte kaynakların etkin kullanımı (verimlilik) noktasında çok daha hassas olacağı teoride zaten bilinen bir şeydir. Sahi bugün yapılan bir köprünün, yolun, kaldırımın yanında "bu yol x yöresi halkının ödediği vergilerle yapılmaktadır" yazsa sizce de daha sahiplenici davranılmaz mıydı?

Burada değinilmesi gerektiğini düşündüğüm önemli bir konu da avanta olarak verilen para ve mallar.

Bugün ülke olarak katma değerli ürün üretmediğimizi ve bunu üretmemiz gerektiğini herhalde artık 10 yaşındaki çocuklar bile anlamıştır. İşte tam bu noktada avanta ödenen para ve mallar (transfer harcamaları) üretim yapmak için gereken bilince darbe vurmaktadır. Bu noktaya itiraz eden çok olacaktır fakat örnek vermek gerekirse; seçim sürecinde de sıkça bahsedilen ve sorgulamamız gereken, bugün emeklilerin neden dini bayramlarda fazladan para almaya ihtiyaç duyduğu ve emekli olduktan sonra neden başka işlerde çalışmak zorunda olduğudur.

Siyasi Partilere Hazine Yardımı

Seçim Ekonomisi kavramını açıklarken konuyla ilişkin bir nokta olan hazine yardımları meselesine de bir bakış açısı kazandırmak adına değinilmesi gerektiğini düşündüm.

Siyasi partilere hazineden yardım uygulamaları birçok ülkede "eşitlik ve adalet" temelinde yapılmaktadır.

Siyasi partiler arasındaki ideolojik ve program farklılıklarının giderek ortadan kaybolduğu günümüz şartlarında, görsel iletişim seçmenlerin tercihlerini önemli ölçüde etkilemeye başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak seçimlerdeki ölçüt, seçmenin sorunlarına mantıklı çözümler sunmak yerine güç gösterilerine dönüşen mitingler ve medyada daha çok yer almak olarak dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşüm de siyasette asıl önemli olması gereken; parti örgütlerini ve çözümleri oluşturacak kadroları ikinci plana itmiş, bunların yerini medya patronları, danışmanlar ve kamuoyu yoklama şirketleri almıştır. Haliyle artık en çok ihtiyaç duyulan konu etkenlerin değişmesinin getirdiği masrafların karşılanması yani "para" olmuştur.

Türkiye'de hazine yardımları konusu dünyayla paralel olarak 1960'lı yıllarda gündeme gelmiş ve halen tartışmaya açık bir konu olarak güncelliğini korumaktadır. Bu zamana kadar siyasi partilere hazine yardımları hakkında verilmiş dokuz Anayasa Mahkemesi kararı bulunmasını da bu düşüncemizi destekler niteliktedir. Bu kararlardan yol çıkarak "özetle, seçim harcamalarına ilişkin olarak demokratik devletlerde yapılanlara bakıldığında, şu iki karşıt kaygıyı birlikte karşılayacak düzenlemelerin demokrasinin gereği olduğu anlaşılıyor: Bir yandan para gücüyle seçimin yaptırılması engellenmeli; öte yandan da, yalnızca parasızlık nedeniyle kimi adayların seçim yarışından dışlanmasına izin verilmemeli.

(Cem Eroğul, Prof. Dr. Tuncel Karamustafaoğlu'na Armağan "Siyasi Partilere Devlet Yardımına İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararları", 2010, Ankara: Adalet Yayınevi, s.83)

Güncel seçim rakamları üzerinden sonuca ulaşmaya çalışacak olursak;

24 Haziran 2018 seçimleri için siyasi partilere ek olarak 547 milyon lira ek hazine yardımı yapılacaktır. Bu yardım AKP 278 milyon lira, CHP 142 milyon lira, MHP 67 milyon lira, HDP 60 milyon lira şeklindedir. Seçime katılma kararı almış fakat %3 üzerinde oy alamamış diğer partiler ise hazine yardımını alamamış oldular.

Yukarıdaki sayılar yazının başından beri aktarmaya çalıştığımız noktadan ne kadar uzak olduğumuzu açıkça gözler önüne sermektedir.

Hazine yardımlarının temel amacı anayasanın öngördüğü demokratik çoğulcu katılımın sağlandığı siyasi yapının devamını sağlamak olmasına rağmen tam aksine hazine yardımları mevcut hukuki düzenlemeler ile bu amacı engeller hale gelmiştir.

Bu doğrultuda yapılması gereken şudur; siyasi partilere Anayasada belirtildiği gibi "hakça ve yeterli düzeyde" yardımların yapılması ve bu yardımların yapıma yönteminin de Anayasada ayrıntılı olarak belirtilmesidir. Bununla birlikte hazine yardımları doğrudan parti genel merkezleri yerine, parti teşkilatlarına paylaştırılmalıdır. Bu düzenlemeler yapılırsa hazine yardımları hem değişen siyasi iktidarların çıkarlarına göre şekillenmeyecek hem de devlet yardımlarının genel merkezlerde tüketilmesinin önüne geçilecektir.

12. ULUSAL ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE TOPLULUKLAR\KULÜPLERİ "21. YÜZYILDA ATATÜRKÇÜLÜK" ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ

Geçtiğimiz yıl Buncırma 17 Eylül Üniversitesi Atatürkçü Düşünce Topluluğu ev sahipliğinde düzenlenen "Atatürkçü Gençlik Çalıştayı"nda karara bağlanan ve üç yıldır yapılamayan Ulusal Çalıştayların 12.sinin Bilkent Üniversitesi Atatürkçü Düşünce Topluluğu ev sahipliğinde düzenlenmesi kararı üzerine 27-28-29 Nisan 2018 tarihinde 12. Ulusal ADK\T Çalıştayı gerçekleştirilmiştir.

Çalıştay Anıtkabir ziyareti ile başlayıp, Bilkent Üniversitesi ADT Başkanı Sayın Yavuz Sakarya'nın açılış konuşması ile devam etmiştir. Akabinde topluluk Danışmanı Sayın Dr. Öğretim Üyesi Berk Esen'in konuşması ile devam etmiştir. Sonrasında Sayın Dr. Selin Akyüz ve Sayın Doç. Dr. C. Akça Ataç "Kadın" konulu sunumlarını katılımcılar ile paylaşmışlardır. Bu oturumun akabinde Sayın Dr. Öğretim Üyesi İhsan Ömer Atagenç "21. Yüzyılda Kemalizm" konulu konferansını katılımcılara sunmuştur. Günün son oturumunda Sayın Doç. Dr. İlker Aytürk ve Sayın Dr. Öğretim Üyesi Berk Esen "Kemalizm: Dün, Bugün, Yarın" konulu konferansını Post-Post Kemalizm makalesi üzerinden değerlendirmişlerdir ve tanımlamışlardır.

Çalıştayın ikinci gün oturumlarında ilk olarak Sayın Doç. Dr. Zana Çıtak "Türkiye'de Laikliğin Gelişimi" konulu sunumlarında Laiklik ve Seküleriz başlıkları üzerinde durarak sunumlarını gerçekleştirmiştir. Günün ikinci oturumunda Sayın Necdet Pamir "Türkiye'nin Enerji Politikası: Bağımsızlık Mümkün" konulu konferansını vermiştir. Günün son oturumunda Bilkent Üniversitesi ADT Kurucular konuşması gerçekleştirilmiş ve eş zamanlı olarak gerçekleştirilecek olan Çalışma Gruplarına geçilmiştir. Yapılan Çalışma Grupları sonuçları çalıştay sonrası ev sahibi Topluluk tarafından kitapçık haline getirilerek kamuoyu ile paylaşılacaktır. Çalışma Gruplarının konuları aşağıdaki gibidir:

- 1) ADT\K'ların imaj sorunu
- 2) Topluluk\Kulüp içi örgütlenme
- 3) Topluluklar\Kulüpler arası ortak çalışma
- 4) Eğitsel program oluşturma
- 5) Türkçe'nin düzgün kullanılması
- 6) Yaklaşan seçimlere karşı ADT\K'ların duruşu
- 7) Hukuk, Demokrasi ve Kemalizm

Çalışma Gruplarının bu konularda vardığı sonuçlar raporlandı, Çalıştay katılımcılarına sunuldu.

Çalıştayın son günü olan üçüncü günde, katılımcıların oy birliği ile 12. Ulusal Atatürkçü Düşünce Toplulukları\Kulüpleri Çalıştayı Divan Kurulu oluşturuldu. Divan Başkanlığına Mahir Doğu, Divan Üyeliğine Deniz Yüce, Divan Yazmanlığına Ezgi Taşyürek seçildi. Akabinde Moderatörlüğünü Bilkent ADT önceki başkanlarından Av. Onur Boyacı'nın yaptığı, İlker Beyhan'ın, Dr. Öğretim Üyesi Ozan Örmeci'nin ve Uğurcan Usgül'ün katılımı ile Mezunlar Oturumu gerçekleştirildi. Sonrasında Divan Kurulunun yerini alması ile birlikte ADT\K'ların tarihi konulu sunum gerçekleştirildi. Bu sunumun akabinde Serbest Kürsü kurularak Katılımcıların fikirleri alındı. Serbest Kürsü esnasında Giresun Üniversitesi ADT'si Ön Çalıştaya, Uludağ Üniversitesi ADT'si ve Bilgi Üniversitesi ADK'sı 13. Ulusal Çalıştaya aday olmak için dilekçelerini divana sundu. Seçimde oy kullanma yeterliliği olan topluluklar açıklandı ve salt çoğunluğun sağlandığı divan tarafından bildirildi.

Çalıştayda alınan kararlar ve çıkan sonuçlar:

1. ADT\K'ların iletişim sorununun çözüme kavuşturulması
2. Çalışmaya katılmayan ADT\K'ların katılımının artırılması
3. ADT\K'ların kültür paylaşımının artırılması
4. ADT\K üye ve yöneticilerinin ve bu örgütlerde çıkan mücadele ortaklarının kamuoyu tarafından bilinen çeşitli sivil toplum kuruluşlarında ve kamusal alanlarda haksızlığa uğrayanlar için dayanışmanın sağlanması
5. Bölgesel Çalıştayların organize edilmesi ve yaygınlaştırılması
6. Doğu illerimizdeki Üniversitelerde ADT\K'ların yaygınlaştırılması çalışmalarının yapılması
7. Mezun olmuş ADT\K'lılar ile dayanışma halinde olunacak bir platformun kurulması
8. Ülke gündeminin ve siyasetinin dışında Kemalizm'in geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması
9. 2018 - 2019 döneminde Ön Çalıştay'ın Giresun Üniversitesi ADT'de yapılması oy birliğiyle karara bağlandı.
10. 2018 – 2019 Eğitim-Öğretim döneminde 13. Ulusal ADT\K Çalıştayına ev sahipliği için yapılan seçimi oy çokluğu ile Uludağ Üniversitesi Atatürkçü Düşünce Topluluğu hak kazanmıştır.

Üniversitelerde her türlü baskı ve tehditlere rağmen hala ayakta kalan Atatürkçülük adına etkinlikler düzenleyen Atatürkçü Düşünce Toplulukları\Kulüpleri adına gelecek güzel günlerin mimarı olacağımıza kimsenin şüphesi olmasın. Bizler Genç Mustafa Kemaller olarak Muasır Medeniyet Seviyesine ulaşmak için var gücümüz ile çalışmaya kararlılıkla devam ediyoruz. Kamuoyuna saygı ile duyururuz.

NUTUK'TA 19 MAYIS

1919 yılı Mayısının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. Ülkenin genel durumu ve görünüşü şöyledir : Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu grup, I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir ateşkes anlaşması imzalanmış. Büyük Savaş'ın uzun yılları boyunca millet yorgun ve fakir bir durumda. Milleti ve memleketi I. Dünya Savaşı'na sürükleyenler, kendi hayatlarını kurtarma kaygısına düşerek memleketten kaçmışlar. Saltanat ve hilâfet makamında oturan Vahdettin soysuzlaşmış, şahsını ve bir de tahtını koruyabileceğini hayal ettiği alçakça tedbirler araştırmakta. Damat Ferit Paşa 'nın başkanlığındaki hükûmet âciz, haysiyetsiz ve korkak. Yalnız padişahın iradesine boyun eğmekte ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecekleri herhangi bir duruma razı.

Ordunun elinden silâhları ve cephanesi alınmış ve alınmakta...

İtilâf Devletleri, ateşkes anlaşmasının hükümlerine uymayı gerekli bulmuyorlar. Birer bahane ile İtilâf donanmaları ve askerleri İstanbul' da. Adana ili Fransızlar; Urfa, Maraş, Ayıntap (Gaziantep) İngilizler tarafından işgal edilmiş. Antalya ve Konya'da İtalyan askerî birlikleri, Merzifon ve Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyor. Her tarafta yabancı subay ve memurlar ile özel ajanlar faaliyette. Nihayet, konuşmamıza başlangıç olarak aldığımız tarihten dört gün önce, 15 Mayıs 1919'da, İtilâf Devletleri'nin uygun bulması ile Yunan ordusunda İzmir'e çıkartılıyor.

Bundan başka, memleketin her tarafında Hristiyan azınlıklar gizli veya açıktan açığa kendi özel emel ve maksatlarını gerçekleştirmeye devleti bir an önce çökertmeye çalışıyorlar.

Sonradan elde edilen güvenilir bilgi ve belgelerle iyice anlaşılımıştır ki, İstanbul Rum Patrikhanesi'nde kurulan Mavri Mira Hey'eti illerde çeteler kurmak ve idare etmek, gösteri toplantıları ve propagandalar yaptırmakla meşgul. Yunan Kızılhaç'ı ve Resmî Göçmenler Komisyonu , Mavri Mira Hey'eti'nin çalışmalarını kolaylaştırmakla görevli. Mavri Mira Hey'eti tarafını,olan yönetilen Rum okullarının izni teşkilâtları, yirmi yaşından yukarı gençleri de içine almak üzere her yerde kuruluşunu tamamlıyor.

Ermeni Patriği Zazen Efendi de, Mavri Mira Hey'eti ile birlikte çalışıyor. Ermeni hazırlığı da tıpkı Rum hazırlığı gibi ilerliyor. Trabzon, Samsun ve bütün Karadeniz sahillerinde örgütlenmiş olan ve 4 İstanbul'daki merkeze bağlı bulunan Pontus Cemiyeti hiç bir engelle karşılaşmadan kolaylıkla ve başarıyla çalışıyor.

Durumun dehşet ve korkunçluğu karşısında, her yerde, her bölgede birtakım kimseler tarafından kurtuluş çareleri düşünölmeye başlanmıştır. Bu düşünce ile yapılan teşebbüsler birtakım kuruluşlarıdoğurdu. Örnek olarak, Edirne ve çevresinde Trakya - Paşaeli adıyla bir dernek vardı. Doğuda Erzurum'da ve Elâzığ'da Rele genel merkezi İstanbul'da olmak üzere Vilâyât-ı Şarkiye Müdafaa-i hukuk-ı Milliye Cemiyeti kurulmuştu. Trabzon'da Muhafaza-i Hukukadında bir dernek bulunduğu gibi, İstanbul'da da Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti vardı. Bu dernek merkezinin gönderdiği temsilcilerle, Of ilçesinde ve Rize sancağında da şubeler açılmıştı.

İzmir'in işgal edileceği konusunda Mayısın on üçünden beri açıktan belirtiler görmüş olan İzmir'deki bazı genç vatanseverler, ayın 14/15'inci gecesini, kendi aralarında bu acıklı durumla ilgili görüşmeler yapmışlar; bir oldubittiye geldiğine şüphe kalmayan Yunan işgalinin ilhakla sonuçlanmasına engel olma kararında birleşerek, Redd-i İlhak ilkesini ortaya atmışlardır. Aynı gece, bu ilkenin yaygınlaştırılmasını sağlamak üzere İzmir'de Yahudi Maşatlığı'na toplanabilen halk tarafından bir gösteri toplantısı yapılmışsa da, ertesi gün sabahleyin Yunan askerlerinin rıhtımda görülmesiyle, bu teşebbüsten beklendiği ölçüde sonuç alınamamıştır.

Bu derneklerin kuruluş amaçları ve siyasî hedefleri hakkında kısaca bilgi vermek uygun olur görüşümdedir.

Trakya Paşaeli Cemiyeti'nin ileri gelenlerinden bazıları ile daha İstanbul'da iken görüşmüştüm. Bunlar, Osmanlı Devleti'nin çökeceğini çok kuvvetli bir ihtimal olarak görüyorlardı. Osmanlı vatanının parçalanma tehlikesi karşısında, Trakya'yı, mümkün olursa, buna Batı Trakya'yı da ekleyerek ve bir bütün olarak İslâm ve Türk topluluğu halinde kurtarmayı düşünüyorlardı. Fakat bu amacı gerçekleştirmek üzere bugün için akıllarına gelen tek çare, İngiltere'nin, bu mümkün olmazsa, Fransa'nın yardımını sağlamaktı. Bu maksatla bazı yabancı devlet adamları ile temas kurma ve görüşme imkânları da aramışlardı. Amaçlarının bir Trakya Cumhuriyeti kurmak olduğu anlaşılıyordu.

Vilâyât-ı Şarkîye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin kuruluş amacı da (tüzüklerinin 2. maddesi), Doğu illerinde oturan bütün halkın dinî ve siyasî haklarının serbestçe kullanılmasını sağlayacak meşru yollara başvurmak, bu illerdeki müslüman halkın tarihî ve millî haklarını gerektiğinde medeniyet dünyası karşısında savunmak, Doğu illerinde yapılan zulüm ve cinayetlerin sebepleri ile bunları işleyenler ve sebep olanlar hakkında tarafsız soruşturma yapılarak suçluların sür'atle cezalandırılmalarını istemek. Yerli halk ile azınlıklar arasındaki anlaşmazlığın giderilmesine ve eskiden olduğu gibi iyi ilişkilerin sağlanmasına gayret etmek, savaş durumunun Doğu illerinde yarattığı yıkım ve yoksulluğa, hükûmet nezdinde teşebbüslerde bulunarak elden geldiğince çare aramaktan ibaretti.

İstanbul'daki yönetim merkezinden verilmiş olan bu direktife uygun olarak, Erzurum şubesi, Doğu illerinde Türk'ün haklarını korumakla birlikte, Ermeni göçü sırasında görülen kötü davranışlarla halkın hiçbir ilgisi bulunmadığını, Ermeni mallarının Rus istilâsına kadar korunduğunu, buna karşılık müslümanlara pek gaddarca davranıldığını; hattâ verilen emre aykırı olarak, göçten alıkonan bazı Ermenilerin koruyucularına karşı yaptıkları kötülükleri, güvenilir belgelerle medeniyet dünyasına duyurmaya ve Doğu illerine dikilmiş olan hırs yüklü bakışları hükümsüz bırakacak çalışmalar yapmaya karar veriyor (Erzurum şubesinin basılı bildirisi)

Vilâyât-ı Şarkîye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin Erzurum şubesini ilk olarak kuran kimseler, Doğu illerinde yapılan propagandalar ile bunların hedeflerini, Türklük, Kürtlük - Ermenilik meselelerini bilim, teknik ve tarih açılarından inceleyip araştırdıktan sonra, ilerideki çalışmalarını şu üç noktada topluyorlar (Erzurum şubesinin basılı raporu) :

1. Kesinlikle göç etmemek,
2. Derhal ilmî, iktisadî ve dinî bakımlardan teşkilatlanmak,
3. Saldırıya uğrayacak Doğu illerinin her köşesini savunmada birleşmek,

Vilâyât-ı Şarkîye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin İstanbul'daki yönetim merkezinin, medenî ve ilmî yollara başvurarak maksada ulaşabileceği konusunda fazla iyimser olduğu anlaşılıyor. Gerçekten de bu yolda çalışmalar yapmaktan geri durmuyor. Doğu illerindeki müslüman unsurların haklarını savunmak üzere I.e Pays adında Fransızca bir gazete yayınlıyor. Hâdisât gazetesinin çıkarma hakkını alıyor. Bir yandan da İstanbul'daki İtilâf Devletleri temsilcilerine ve İtilâf Devletleri Başbakanlarına muhtıra veriyor: Avrupa'ya bir hey'et gönderme teşebbüsünde bulunuyor.

Bu açıklamalardan kolaylıkla anlaşılacağını sanırım ki, Vilâyât-ı Şarkîye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin kuruluşuna yol açan asıl sebep ve düşünce, Doğu illerinin Ermenistan'a verilmesi ihtimali oluyor. Bu ihtimalin gerçekleşmesinin de Doğu illeri nüfusunda Ermenilerin çoğunlukta gösterilmesine ve tarihî haklar bakımından onlara öncelik tanınmasına çalışanların, ilmî ve tarihî belgelerle dünya kamuoyunu aldatmayı başarmalarına ve bir de müslüman halkın Ermenileri topluca öldüren barbarlar olduğu iftirasının bir gerçekmiş gibi kabulüne bağlı olduğu düşüncesi ağır basıyor. İşte bundan dolayıdır ki, dernek, aynı gerekçeye dayanarak ve aynı yollardan yürüyerek tarihî ve millî hakları savunmaya çalışıyor.

Karadeniz sahilindeki bölgelerde de bir Rum Pontus hükûmeti kurulacağı korkusu vardı. Müslüman halkı Rumların boyunduruğu altında bırakmayıp onların yaşama ve var olma haklarını koruma gayesiyle, bazı kimseler Trabzon'da da ayrıca bir dernek kurmuşlardı.

Merkezi İstanbul'da olan Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti'nin amacı ve siyasî hedefi adından anlaşılmaktadır. Her halde merkezden ayrılmak gayesini güdüyor.

Kurulma yolundaki bu dernekler dışında, memleket içinde daha başka birtakım dernek ve kuruluşlar da ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında Diyarbakır, Bitlis, Elâziğ illerinde, İstanbul'dan idare edilen Kürt Teali Cemiyeti vardı. Bu derneğin amacı yabancı devletlerin himâyesi altında bir Kürt devleti kurmaktı.

Konya ve dolaylarında İstanbul'dan yönetilen Tealî-i İslâm Cemiyeti'nin kurulmasına çalışılıyordu. Memleketin hemen her tarafında itilâf ve Hürriyet , Sulh ve Selâmet Cemiyetleri de vardı.

İstanbul'da çeşitli maksatlarla gizli ve açık olmak üzere kurulmuş, parti veya dernek adı altında birtakım kuruluşlar da vardı.

İstanbul'da önemli sayılabilecek kuruluşlardan biri İngiliz Muhipleri Cemiyeti idi. Bu addan, İngilizlere dost olanların kurduğu bir dernek anlaşılmasın. Bence, bu derneği kuranlar kendi şahıslarını ve kendi çıkarlarını gözetenerler ile, kendi çıkarlarının korunma çaresini Lloyd George (Loyt Corc) hükûmeti aracılığı ile İngiliz himâyesini sağlamakta arayanlardır. Bu zavallıların, İngiliz Devleti'nin Osmanlı Devleti'ni bir bütün olarak korumak ve himaye etmek isteğinde olup olamayacağını bir defa olsun dikkate alıp almadıkları, üzerinde düşünölmeye değer. Bu derneğe girenlerin başında Osmanlı Padişahı ve Halife-i Rûy-i Zemîn ünvanını taşıyan Vahdettin, Damat Ferit Paşa, Dahiliye Nâzırı olan Ali Kemal, Âdil ve Mehmet Ali Beyler ile Sait Molla bulunuyordu. Dernekte Rahip Frew (Fru) gibi İngiliz milletinden bazı macera heveslileri de vardı. Yapılan işlemlerden ve gösterilen faaliyetlerden anlaşıldığına göre, derneğin başkanı Rahip Frew idi:

Bu derneğin iki yönü ve iki ayrı niteliği vardı. Biri açık yönü ve usulüne uygun teşebbüslerle İngiliz himâyesini sağlama amacına yönelmiş olan niteliği idi. Öteki de gizli yönüydü. Asıl faaliyet bu gizli yöndeydi. Memleket içinde örgütlenerek isyan ve ihtilâl çıkarmak, millî şuuru felce uğratmak, yabancı müdahalesini kolaylaştırmak gibi haince teşebbüsler, derneğin bu gizli kolu tarafından idare edilmekte idi. Sait Molla 'nın derneğin açıktan yaptığı çalışmalarında olduğu gibi gizli çalışmalarında da ondan daha çok rol oynadığı görülecektir. Bu dernek hakkında söylediklerim, sırası geldikçe yapacağım açıklamalar ve gereğinde göstereceğim belgelerle daha kolay anlaşılacaktır.

İstanbul'da erkekli kadınlı ileri gelen bir kısım kimseler de gerçek kurtuluşun Amerikan mandasını sağlamakta olduğu görüşünde idiler.

Bu görüşte olanlar, düşüncelerinde çok direndiler. En doğru yolun kendi görüşlerinin benimsenmesinde olduğunu ispata çok çalıştılar. Sırası gelince bu konuda da bazı açıklamalar yapacağım.

Genel durumu ortaya koyabilmek için ordu birliklerinin nerelerde ve ne durumda olduklarını da açıklamak isterim. Anadolu'da başlıca iki ordu müfettişliği kurulmuştu.

Ateşkes anlaşması ilân edilir edilmez, birliklerin savaşçı erleri terhis edilmiş, silâh ve cephanesi elinden alınmış, savaş gücünden yoksun bir takım kadrolar haline getirilmiştir.

Merkezi Konya'da bulunan İkinci Ordu Müfettişliği'ne bağlı birliklerin durumu şöyle idi :

Bir tümeni (41'inci Tümen) Konya'da, bir tümeni de (23'üncü Tümen) Afyonkarahisarı'nda bulunan 12'nci Kolordu, karargâhıyla Konya'da bulunuyordu. İzmir'de esir olan 17'nci Kolordu'nun, Denizli'de bulunan 57'nci Tümeni de bu kolorduya bağlanmıştı.

Bir tümeni (24'üncü Tümen) Ankara'da, bir tümeni de (11'inci Tümen) Niğde'de bulunan 20'nci Kolordu, karargâhıyla Ankara'da idi. İzmit'te bulunan 1'inci Tümen, İstanbul'daki 25'inci Kolordu'ya bağlanmıştı. İstanbul'da da 10'uncu Kafkas Tümeni vardı.

Balıkesir ve Bursa bölgesinde bulunan 61'inci ve 56'ncı Tümenler karargâhı Bandırma'da bulunan İstanbul'a bağlı 14'üncü Kolordu'yu oluşturuyordu. Bu kolordunun komutanı, Meclis'in açılışına kadar, merhum Yusuf İzzet Paşa idi.

3'üncü Ordu Müfettişliği ki, müfettişi ben idim; karargâhıyla Samsun'a çıkmış bulunuyordum. Doğrudan doğruya emrim altında olmak üzere iki kolordu vardı. Bunlardan biri, merkezi Sivas'ta bulunan 3'üncü Kolordu'dur. Komutanı yanımda getirdiğim Albay Refet Bey'dir. Bu kolorduya bağlı bir tümenin (5'inci Kafkas Tümeni) merkezi Amasya'da, ötekinin merkezi de Samsun'daydı. Diğeri, merkezi Erzurum'da bulunan 15'inci Kolordu idi. Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'ydı. Bu kolordunun tümenlerinden birinin' (9'uncu Tümen) merkezi Erzurum'da, komutanı Rüştü Bey; ötekinin (3'üncü Tümen) merkezi Trabzon'da idi. Komutanı Yarbey Hâlit Bey' di. Hâlit Bey İstanbul'a çağrılmış olduğundan komutadan çekilerek Bayburt'ta gizlenmiş, tümen vekâletle idare ediliyor. Kolordunun öteki iki tümeninden 12'nci Tümen, Hasankale'nin doğusunda sınırda,11'inci Tümen Bayezit'ta bulunuyordu.

Diyarbakır bölgesinde bulunan 2 tümenli 13'üncü Kolordu müstakildi. İstanbul'a bağlı bulunuyordu. Bir tümeni (2'nci Tümen) Siirt'te öteki tümeni (5'inci Tümen) Mardin'de idi.

Benim, bu iki kolorduya doğrudan doğruya emir ve komuta vermekten daha ileri bir yetkim vardı ki, müfettişlik bölgesine yakın olan askerî birliklere de tebligat yapabilecektim. Aynı şekilde bölgemde bulunan ve bölgeye komşu olan illere de tebligatta bulunabilecektim.

Bu yetkiye göre, Ankara'da bulunan 20'nci Kolordu ve bunun bağlı bulunduğu müfettişlik ile, Diyarbakır'daki kolordu ile ve hemen hemen Anadolu'nun bütün sivil yönetim amirleriyle ilişkiler kurabilecek ve yazışmalar yapabilecektim.

Bu geniş yetkinin, beni İstanbul'dan sürmek ve uzaklaştırmak maksadıyla Anadolu'ya gönderenler tarafından, bana nasıl verilmiş olduğu garibinize gidebilir. Hemen ifade etmeliyim ki, onlar bu yetkiyi bana bilerek ve anlayarak vermediler. Ne pahasına olursa olsun, benim İstanbul'dan uzaklaşmamı isteyenlerin buldukları gerekçe Samsun ve dolaylarındaki güvensizlik olaylarını yerinde görüp tedbir almak üzere Samsun'a kadar gitmekti. Ben, bu görevin yerine getirilmesinin bir makam ve yetki sahibi olmaya bağlı bulunduğunu ileri sürdüm. Bunda hiçbir sakınca görmediler. O tarihte Genelkurmay'da bulunan ve benim maksadımı bir dereceye kadar sezmiş olan kimselerle görüştüm. Müfettişlik görevini buldular; yetki konusu ile ilgili talimatı da ben kendim yazdırdım. Hattâ Harbiye Nazırı olan Şakir Paşa , bu talimatı okuduktan sonra, imzalamaya çekinmiş; anlaşılır anlaşılmaz bir biçimde mührünü basmıştır.

...

ANILARLA ATATÜRK

1924 yılının ilkbaharıydı. Erzurum ve Pasinler'de depremde birçok köyün evleri yıkılmıştı. Zarar gören halkla görüşmek için Pasinler'e gelen Atatürk, halkın içinde ihtiyar bir köylüye yaklaştı:

"Depremde çok zarar gördün mü, baba ?" diye sordu. Atatürk ihtiyarın şüphesini görünce tekrar sordu:

"Hükümet sana kaç lira verse, zararını karşılayabilirsin ?" İhtiyar, Kürt şivesiyle:

"Valle Padişah bilir!" dedi. Atatürk gülümsedi. Yumuşak bir sesle:

"Baba, Padişah yok; onları siz kaldırmadınız mı ? Söyle bakalım zararın ne ? " ihtiyar tekrar etti:

"Padişah bilir!..." Bu cevap karşısında kaşları çatılan Atatürk, Kaymakam'a döndü:

"Siz daha devrimi yaymamışsınız." dedi. Bu sırada görevini başarmış insanlara özgü bir ağırbaşlılıkla ortaya atılan tahrirat katibi:

"Köylere genelge yolladık Paşam." dedi. Atatürk'ün fırtınalı yüzü, daha çok karıştı:

"Oğlum" dedi, *"Genelgeyle devrim olmaz!..."*

Anlatan: AHMED HİDAYET REEL, ATATÜRKE AİT HATIRALAR, 1949

TURGUT ÖZAKMAN

1930 yılında Ankara'da doğdu. Atatürk Lisesi ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi (1951). Bir süre avukatlık yaptı. Almanya'da Tiyatro dalında eğitim gördü.

Köln Üniversitesi Tiyatro Bilimi Enstitüsü'ne devam ettikten sonra Devlet Tiyatrosu'na dramaturg olarak girdi. TRT'de Merkez Program Daire Başkanlığı, Genel Müdür Yardımcılığı, Devlet Tiyatrolarında Genel Müdür Başyardımcılığı ve Genel Müdürlük yaptı.

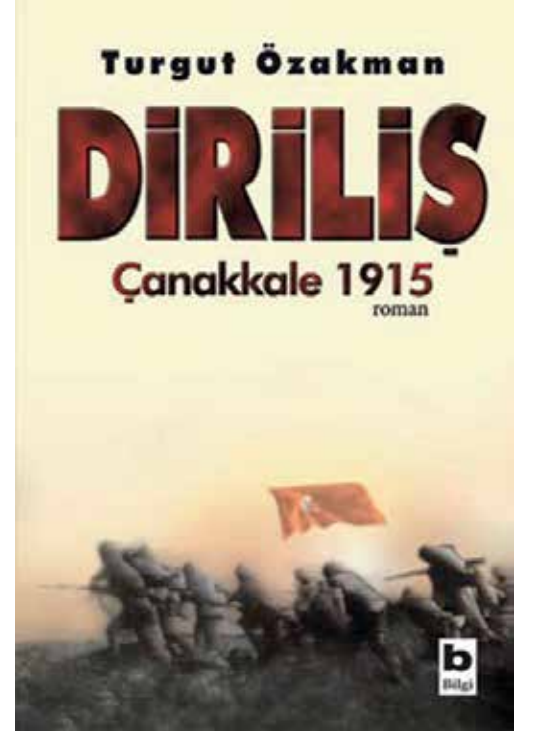
1988-1994 arasında Radyo-Televizyon Yüksek Kurulu'nda üyelik ve Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulundu. Uzun yıllar Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nde kadrolu öğretim görevlisi olarak çalıştı.

2002'de Eskişehir Belediye Başkanlığı, açtığı ikinci tiyatroya 'Turgut Özakman Sahnesi' adını verdi. 2006 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından Üstün Hizmet Ödülüne layık görüldü.

DIRİLİŞ ÇANAKKALE 1915

Türk'ün en büyük kavgalarından. Varlık ile yokluk arasında ki mücadelesi ve en sonunda kitaba da ismini veren Diriliş, tabiri caizse Çanakkale Savaşını saniye saniye anlatan bir eserdir. Çanakkale Savaşı sırasında Mustafa Kemal'in yüksek başarısı ve Alman subayların ihanet niteliğindeki kararlarına özellikle vurgu yapıldığı gözükmemektedir. Kitap, yazarın Şu Çılgın Türkler adlı eseri kadar yoğun olmasa da birkaç olayın aynı anda anlatıldığı sayfa aralarının anlaşılması için dikkatli bir okuma istemektedir. Kitabın yer yer görsellerle desteklenmesi ise bu yoğunluğun anlaşılmasına sebep olan önemli bir etkidir.

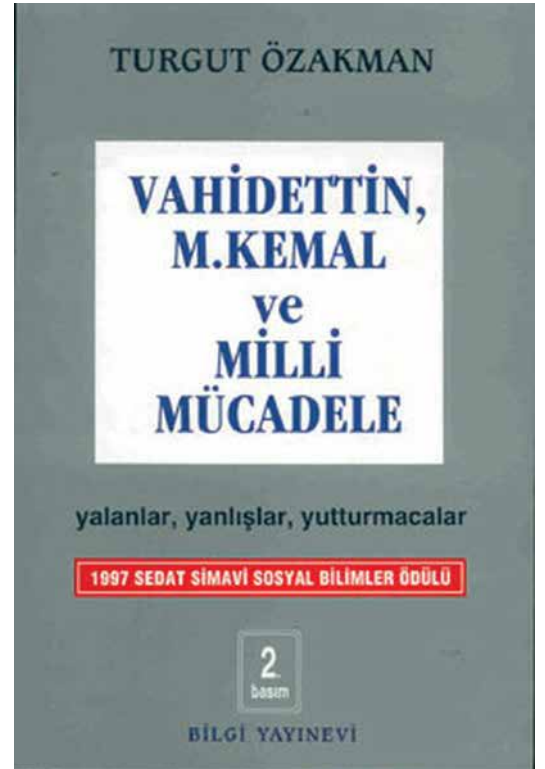
1881 / 1938 - ATATÜRK, KURTULUŞ SAVAŞI VE CUMHURİYET KRONOLOJİSİ

Kitap adından da anlaşılacağı üzere 57 yıllık bir dönemde kronolojik olarak yaşanan olayların ayrıntılı olarak yazıldığı bir çalışmadır. Bu süreçte yaşanan bazı dünya olaylarıyla dönemin özelliğini belirten ayrıntılar ve sayılar da verilmiştir. Bunun yanında kitapta 1911-1938 dönemini kapsayan bir "özet kronoloji" de bulunmaktadır. Kitabın özünü daha iyi kapsamak adına Turgut Özakman'ın kendi cümleleriyle kitabın amacını ortaya koyalım; "Bu kitapçık, kuru bir tarih çizelgesi olarak da okunabilir; sıfırdan başlayarak, bin türlü iç ve dış engeli, oyunu, tuzağı, yoksunluğu ve yoksulluğu adım adım aşıp zafere ulaşan; aydınlanmayı yani aklın ve vicdanın özgürlüğünü sağlayan; yalnız maddi kalkınmayı değil, sanat, kültür, hukuk vb. alanlarda da kalkınmayı amaçlayan, 18 yılda başarılı olmuş benzersiz bir mücadelenin, devrimlerin ve kalkınma çabalarının satırbaşlarından oluşan heyecanlı bir roman gibi de."

VAHİDETTİN, MUSTAFA KEMAL ve MİLLİ MÜCADELE

Eser yakın tarihimize atılan iftiraları, yalanları büyük bir sabırla ve titizlikle ele alındığı bir çalışmadır. Örnek vermek gerekirse Mustafa Kemal İngiliz Ajanıdır, Mustafa Kemal'in Çanakkale'deki rolü küçüktür, 1. ve 2. Savaşları masa başında uydurulmuş zaferlerdir gibi birçok iddiayı yüzlerce yerli ve yabancı objektif kaynağa dayandırarak çürüten, bununla birlikte akıcılıktan ödün vermeyen bir başvuru kaynağıdır. Yakın tarihe ilgi duyanın ötesinde Atatürkçü mücadelenin içinde konum almış kişilere ilaç niteliğinde olacağını düşündüğümüz bir eserdir.

Türk Gençliđi Olarak;
Özgürlüğün
Bağımsızlığın
Egemenliđin
Cumhuriyet ve
Devrimlerin
Yılmaz Bekçileriyiz
Rahat Uyu, Paşam! Zaman,
Bizim Zamanımızdır!

Atatürk Gençliđi

#KampüsündeAtatürkçülerVar